

UZGODNIENO

21. MAR. 2023

dnia

Małopolski

Wojewódzki Konserwator Zabytków

w Krakowie

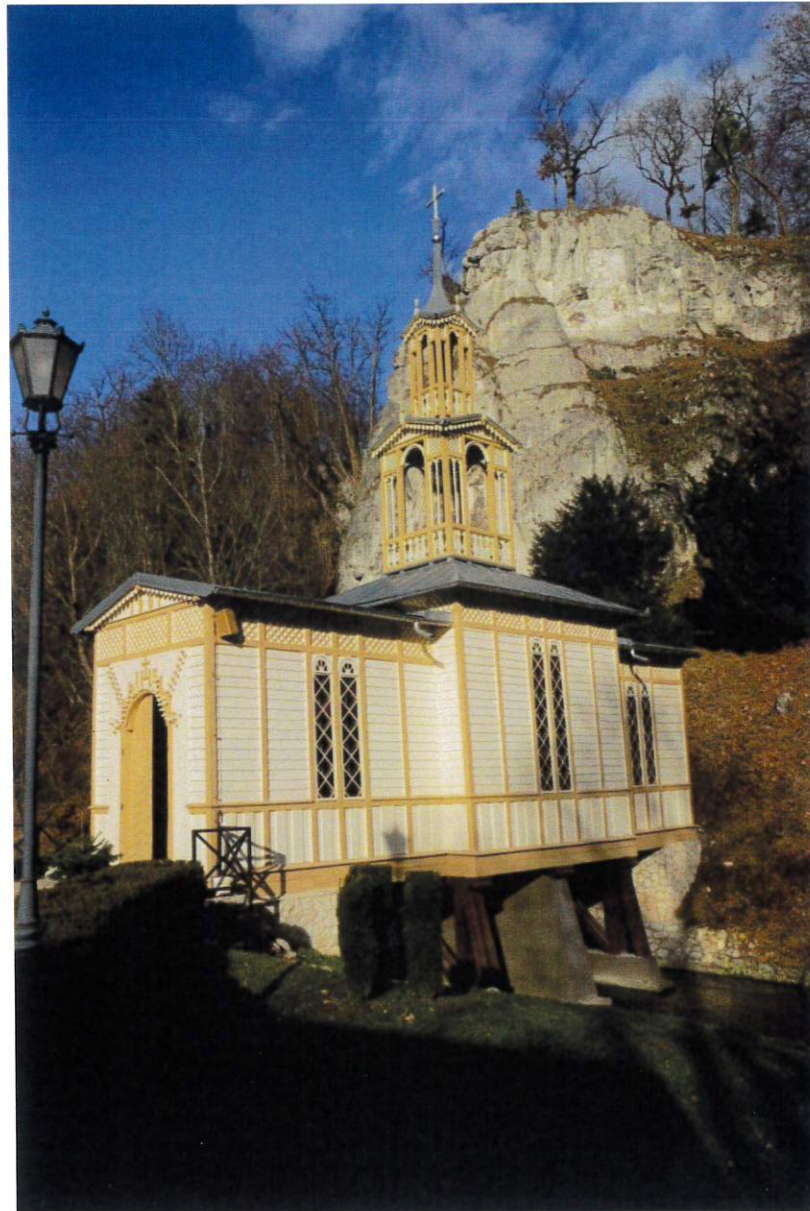
31-002 Kraków, ul. Kanonicza 24

z Adunicami

19- ZR-I. 5142. 15. 2023. MFO

19- ZR-I. 5142. 15. 2023

**PROGRAM PRAC KONSERWATORSKICH
DO
ŚCIAN WE WNĘTRZU KAPLICY PW. ŚW. JÓZEFA ROBOTNIKA TZW.
KAPLICY NA WODZIE W OJCOWIE**

PARAFIA RZYMSKOKATOLICKA
p.w. Wniebowzięcia
Najświętszej Marii Panny
i Św. Józefa Rzemieślnika
ul. Grodzisko
32-043 Skąta, Grodzisko 7

mgr Katarzyna Gąsienica-Sieczka
dyplomowany konserwator dzieł sztuki
nr uprawnień 10363

Jawornik, styczeń 2023 r.

1.0. KARTA IDENTYFIKACYJNA ZABYTKU I DOKUMENTACJI

1.1. DANE PRZED ROZPOCZĘCIEM PRAC

RODZAJ: MONOCHROMIA NA DREWNIĘ

TEMAT: monochromia na deskowaniu ścian i sufitu oraz ościeżnicach we wnętrzu Kaplicy Na Wodzie

AUTOR, WARSZTAT, SZKOŁA: nieznany

DATOWANIE: Kon. XIX w. i 1901r.

MIEJSCE PRZECHOWYWANIA: Kaplica pw. Św. Józefa Robotnika tzw. Na Wodzie w Ojcowie

WŁAŚCICIEL/UŻYTKOWNIK: Parafia Rzymskokatolicka p.w. Wniebowzięcia NMP i św. Józefa Rzemieślnika w Ojcowie-Grodzisku

TECHNIKA: ściany i sufit obito deskowaniem; deski pokryte podkładem lub zaprawą, a następnie pomalowane farbą w kolorze jasnej, ciepłej szarości; ościeżnice pomalowane farbą w kolorze brązowym.

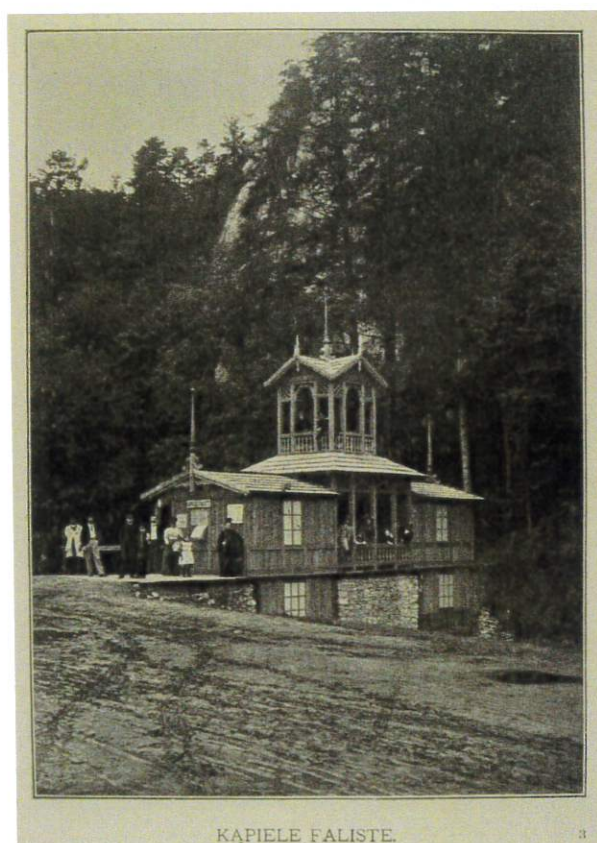
WCZEŚNIEJSZE KONSERWACJE: elementy były dwukrotnie odnawiane

WCZEŚNIEJSZE DOKUMENTACJE: nie

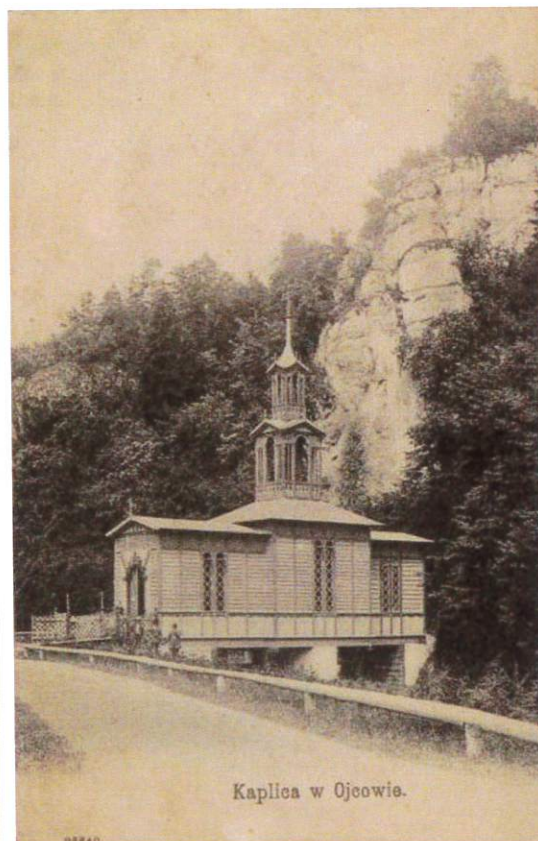
2.0. ZAGADNIENIA HISTORYCZNE

Kaplica pw. Św. Józefa Robotnika w Ojcowie należy do zabytków architektury drewnianej z początku XX w. Obecna Kaplica na Wodzie powstała w 1901 r., w wyniku przebudowy dawnych łaźniek zdrojowych Zakładu Hydropatycznego „Goplana” z końca XIX w. Usytuowana jest nad korytem rzeki Prądnik, w której wodach pacjenci zakładu mieli zażywać kąpiele falistych. Według lokalnej tradycji przekształcenie łaźni w kaplicę wiązało się również z obejściem zakazu wydanego przez cara rosyjskiego Mikołaja II, który zabraniał wznoszenia obiektów sakralnych na ziemi ojcowskiej. Zakaz ten był formą odwetu za udział mieszkańców w powstaniu styczniowym. Inicjatorem budowy był ówczesny dyrektor zakładu „Goplana” dr Stanisław Niedzielski. Nieznany pozostaje autor projektu. Budynek przebudowano w stylu szwajcarsko-ojcowskim, nawiązującym do lokalnego budownictwa. Niestety nie zachowała się żadna dokumentacja dotycząca przebudowy obiektu. Wiadomo jedynie, że w pracach brał udział m.in. cieśla Władysław Zawisza z Ojcowia. 7.06.1902 r. ks. dziekan Smółka poświęcił kaplicę.

Obecnie Kaplica św. Józefa Robotnika jest własnością Ojcowskiego Parku Narodowego. Należy ona do Parafii Rzymskokatolickiej p.w. Wniebowzięcia NMP oraz św. Józefa Rzemieślnika w Ojcowie-Grodzisku. Wnętrze kaplicy były przynajmniej dwukrotnie odnawiane, o czym można wnioskować na podstawie ilości wtórnych nawarstwień.

Łaźnie zdrojowe zakładu „Goplana” w 1895r., przed przekształceniem w kaplicę¹.

Kaplica na Wodzie, 1900-1905 r.²

¹ [z:] https://fotopolska.eu/Ojcow/b4561,Kaplica_Na_Wodzie.html?f=957309-foto

² [z:] https://fotopolska.eu/Ojcow/b4561,Kaplica_Na_Wodzie.html?f=135570-foto

Bibliografia:

1. <https://zabytek.pl/pl/obiekty/ojcow-kaplica-pw-sw-jozefa-robotnika-tzw-na-wodzie>
2. Karta biała obiektu opracowana przez Sadowską E., Żółciak J. w 1984r.
3. https://fotopolska.eu/Ojcow/b4561,Kaplica_Na_Wodzie.html

3.0. OPIS, ANALIZA FORMY, FUNKCJI I TREŚCI³

Kaplica znajduje się w Ojcowie, na północ od zamku, na dnie doliny Prądnika. Usytuowana jest nad rzeką Prądnik, wsparta na filarach: dwóch drewnianych i jednym betonowym, których wapienne fundamenty umieszczone są w wodzie. Dodatkowo krańce belek wspierają się na wapiennych przyczółkach na brzegach koryta rzeki.

Konstrukcja budynku jest drewniana. Kapliczka wybudowana została na planie krzyża. Nad centralną częścią znajduje się wieżyczka.

Wnętrze pierwotnie stanowiło jedną przestrzeń, którą wtórnie przedzielono bramkami wyodrębniając niewielkie przepierzenie za ołtarzem. Na ścianach i suficie znajduje się deskowanie przybite za pomocą gwoździ do belek konstrukcyjnych. Na suficie, w prezbiterium szczeliny między deskami zakryte są cieniutkimi listewkami. Sufit w nawie ułożony jest z desek „mijanych”. Ościeżnice drzwi i okien zwieńczone są łukiem półkolistym, uskokowym. Okna biforialne wypełnione są witrażami oraz metalową kratownicą od wewnątrz. Wyposażenie kaplicy stanowią trzy ołtarze o formach przypominających szczyty chłopskich chat. Po bokach ołtarza głównego umieszczone zostały dwa orły nad trzema węzami, symbolizującymi Polskę i trzech zaborców.

Przed konserwacją deskowanie na ścianach i suficie przemalowane jest farbą olejną w kolorze ciepłej bieli, ościeżnice – w kolorze brązowym.

³ Opracowano na podstawie Karta biała obiektu opracowana przez Sadowską E., Żółciak J. w 1984r.

4.0. TECHNIKA I TECHNOLOGIA

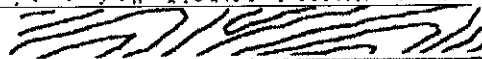

1.	Przemaalowanie olejne w kolorze ciepłej bieli na ścianach i brązowym na ościeżnicach	III	Kon. XX w.
2.	Przemaalowanie olejne w kolorze żółtym na ścianach i ciemnego brązu na ościeżnicach	II	Poł. XX w.
3.	Warstwa malarska olejna w kolorze jasnej, ciepłej szarości na ścianach i brązowym na ościeżnicach	I	1901r./?/
4.	Zaprawa/podkład?		
5.	Drewno iglaste – deskowanie, ościeżnice		

4.1.STRATYGRAFIA

PRZED ROZPOCZĘCIEM PRAC

Przeprowadzając wstępne rozpoznanie stratygraficzne i technologiczne wyodrębniono 3 warstwy chronologiczne oraz 6 warstw technologicznych.

W. tech	Oznaczenie graficzne	W. chrono	Datowanie	Opis warstw
1.		III	Kon. XXw.	Przemalowanie olejne
2.		II	Poł. XXw.	Przemalowanie olejne
3.		I	1901 r.	Warstwa malarska olejna
4.				Zaprawa/podkład/?/
5.				Drewno iglaste
6.				Gwoździe

I okres historyczny (1901 r.)

W momencie powstania Kaplicy na Wodzie ściany i sufit w jej wnętrzu obito deskowaniem. Deski pokryto podkładem lub zaprawą, a następnie pomalowano farbą w kolorze jasnej, ciepłej szarości. Ościeżnice pomalowano farbą w kolorze brązowym.

II okres historyczny (poł. XX)

W tym okresie przemalowano ściany i sufit farbą olejną w kolorze żółtym, natomiast ościeżnice – w kolorze ciemnobrązowym.

III okres historyczny (kon. XXw.)

Prawdopodobnie pod koniec XX w. przemalowano ściany i sufit farbą olejną w odcieniu ciepłej bieli. Na ościeżnicach położono kolejną warstwę w kolorze brązowym.

5.0 . STAN ZACHOWANIA I PRZYCZYNY ZNISZCZEŃ

Od czasu powstania kaplicy ściany i sufit oraz ościeżnice drzwi i okien były dwukrotnie przemalowywane farbami olejnymi. W obrębie ścian i sufitu wtórne warstwy miały kolor żółty, a następnie biały i nie powtarzały pierwotnej kolorystyki w odcieniu bardzo jasnej, ciepłej szarości. Na powierzchni ościeżnic w miejscach odkrywek odnaleziono warstwy w kolorach brązowych, które zasadniczo nawiązywały do najstarszej warstwy brązowej.

W górnej części ścian widoczne są zacieki, spowodowane zapewne przez wody opadowe przenikające przez nieszczelny dach. W dolnych partiach ścian zauważalne są zniszczenia mechaniczne w postaci obtłuczeń, zarysowań i zabrudzeń, które wynikają z użytkowania kaplicy. Miejscowo na suficie oraz ścianach zlokalizowano ubytki warstw farb, odsłaniające drewno oraz wzdłużne pęknięcia desek. Cała powierzchnia ścian jest zabrudzona i zakurzona.

6.0. CEL ORAZ ZAŁOŻENIA KONSERWACJI I RESTAURACJI – PROJEKT KONSERWATORSKI

W ramach planowanych prac zakłada się naprawę zniszczeń, które powstały na przestrzeni lat oraz przywrócenie warstwom malarskim na ścianach i suficie, estetycznego wyglądu. W trakcie prac przeprowadzone zostanie dokładne rozeznanie zachowanych najstarszych warstw w celu doprecyzowania stratygrafii nawarstwień. Planowane jest usunięcie osłabionych warstw malarskich w miejscach odspojień i wyrównanie powierzchni. Pęknięcia desek oraz ubytki drewna zostaną uzupełnione, z równoczesną impregnacją osłabionych fragmentów drewna połączoną z dezynsekcją i dezynfekcją powierzchni. Dekoracja malarska na powierzchni ścian i sufitu zostanie zrekonstruowana w kolorystyce zbliżonej do najstarszej warstwy, z jednoczesnym zachowaniem jasnej kolorystyki wnętrza kaplicy. Proponuje się odcień bardzo jasnej, ciepłej szarości. Na ościeżnicach zrekonstruowana zostanie warstwa odpowiadająca barwie najstarszej, brązowej monochromii. Do malowania użyte zostaną farby, które odpowiadają technologii farb użytych do wykonania najstarszej zachowanej dekoracji malarskiej wnętrza.

7.0. PROGRAM PRAC

1. Wstępne oczyszczenie powierzchni ścian i polichromii z brudu i kurzu oraz wysypujących się kitów z przestrzeni połączeń między deskami.
2. Rozeznanie ewentualnego występowania, zakresu i stanu zachowania wcześniejszych warstw monochromii ewentualnej polichromii i zapraw. Komisyjne podjęcie decyzji dotyczące postępowania w zakresie konserwacji i ewentualnego odsłonięcia wcześniejszej warstwy–jeśli pozwoli na to jej zakres i stan zachowania oraz odpowiedniego jej zabezpieczenia, w zależności od techniki wykonania.
3. Mechaniczne i chemiczne usunięcie zabrudzeń i ewentualnych przemalowań i zniekształceń formy malarskiej obecnej warstwy malarskiej olejnej (detergenty terpentyna, alkohol, aceton, dwumetyloformamid, Condrat 2000 itp.).
4. Lokalne w razie potrzeby wzmocnienie strukturalne drewna przez iniekcje z roztworem żywicy akrylowej Paraloid B-82 w alkoholu z dodatkiem środka grzybo i owadobójczego.
5. Ewentualne flekowanie i uzupełnienia desek wysezonowanym drewnem tego samego gatunku (drewno iglaste o podobnym usłojeniu i strukturze). Po szczegółowym rozpoznaniu stanu zachowania i zniszczeń podłoża.
6. Uzupełnienie drobnych ubytków we wszystkich wymienionych wyżej elementach drewnianych kitami epoksydowymi Akson S.C. 256 z wierzchnią warstwą kitów klejowo-kredowych lub gruntami ftalowymi (2-krotnie)
7. Wyrównanie ubytków warstwy malarskiej kitem emulsyjnym.
8. Zabezpieczenie kitów roztworem szelaku w etanolu.
9. Uzupełnienie ubytków warstwy malarskiej farbą olejną. Można użyć farb firmy Tikkurilla, Bekers. W przypadku występowania oryginalnej polichromii, zaleca się użycie do scalania studyjnych farb olejnych lub farb olejno-żywicznych
10. Założenie werniksu końcowego woskowego– w przypadku pozostawienia warstwy malarskiej olejnej polichromii.
11. Wykonanie dokumentacji konserwatorskiej według obowiązującego schematu.

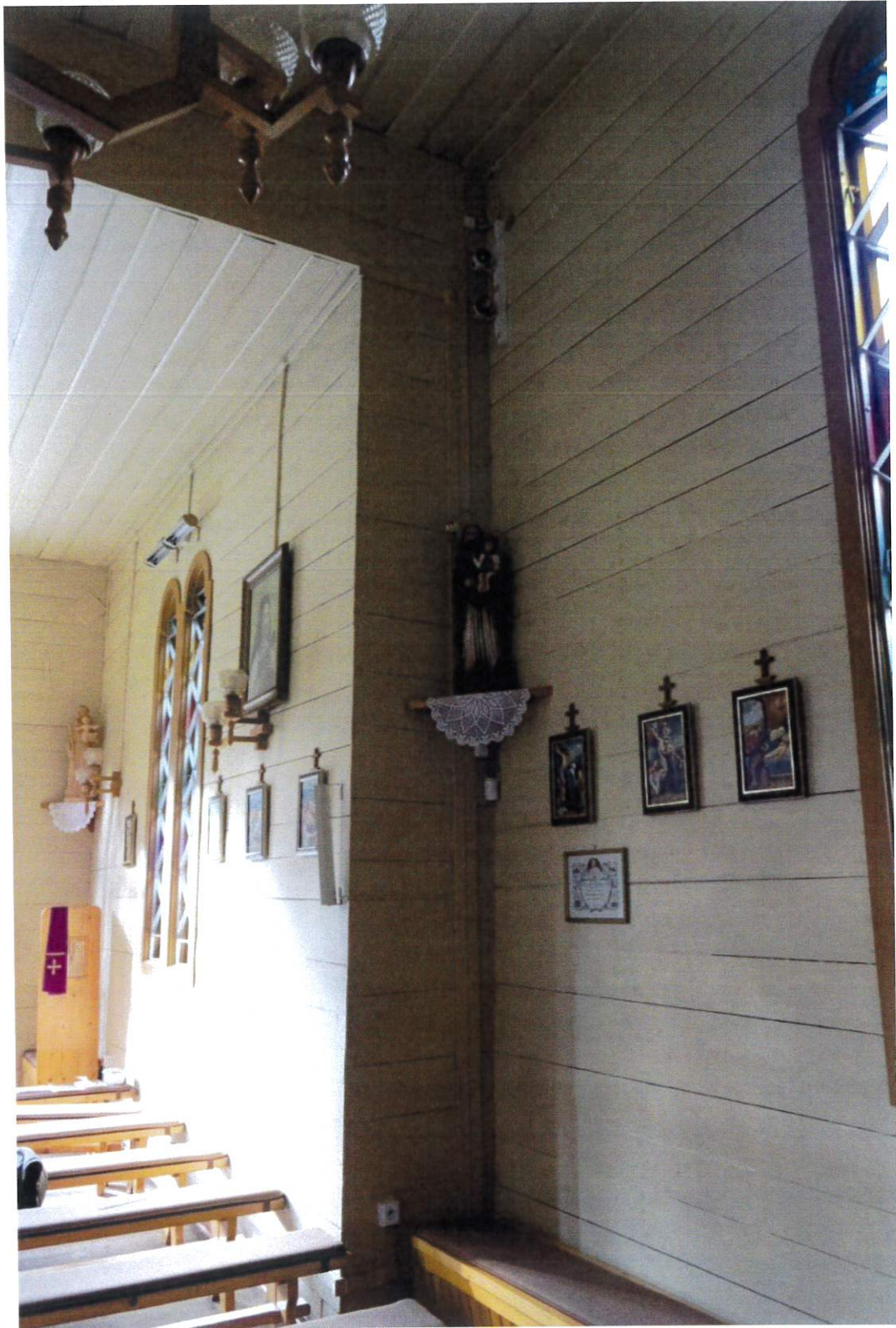
DOKUMENTACJA FOTOGRAFICZNA

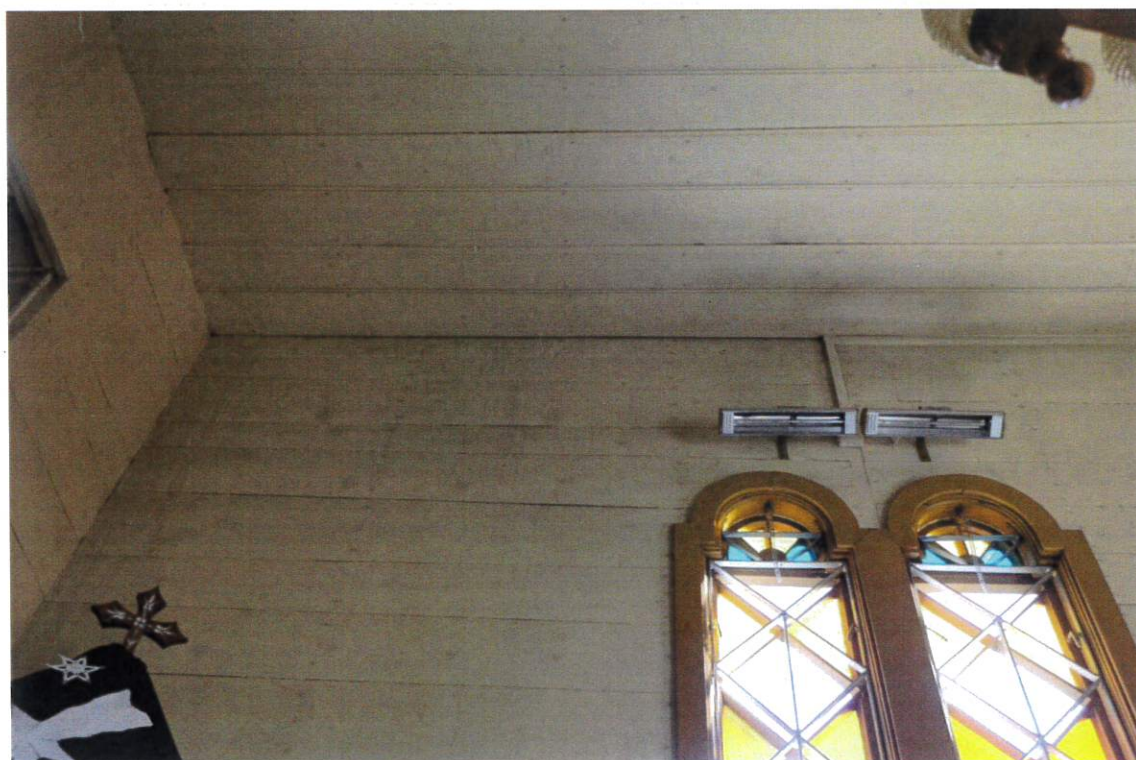
Fot. 1. Kaplica na Wodzie w Ojcowie, wewnątrz. Stan przed konserwacją.

Fot. 2. Kaplica na Wodzie w Ojcowie, wewnątrz. Stan przed konserwacją.

Fot. 3. Kaplica na Wodzie w Ojcowie, wewnątrz. Stan przed konserwacją.

Fot. 4 i 5. Kaplica na Wodzie w Ojcowie, wnętrze. Stan przed konserwacją. Na górnej fotografii widoczne są ubytki warstw monochromii w obrębie sufitu, na dolnej - zacieki, spowodowane przez wody opadowe przenikające przez nieszczelny dach.

Fot. 6. Kaplica na Wodzie w Ojcowie, wewnątrz. Stan przed konserwacją. Widoczne zniszczenia mechaniczne w postaci obić, zarysowań i zabrudzeń.